

Armoede-indicatoren

Armoede is niet in één enkel cijfer samen te vatten. Het Centraal Bureau voor de Statistiek maakt daarom cijfers over een aantal indicatoren voor armoede. Die indicatoren laten zien dat de armoede in Nederland zich in de periode 1990–1997 minder gunstig heeft ontwikkeld. Hoe komt het Bureau tot die conclusie?

Armoede heeft in de eerste plaats te maken met een gebrek aan geld. Arme mensen hebben onvoldoende financiële middelen om in een aantal basisbehoeften te kunnen voorzien. Toch betekent een laag inkomen niet per se dat men arm is. Zo kan men geld of bezittingen achter de hand hebben voor slechtere tijden. Verder maakt het nogal wat uit of men hoge vaste lasten heeft of niet. En ook hebben sommige mensen meer moeite om met een bepaald inkomen rond te komen dan andere mensen.

Omdat armoede verschillende kanten heeft, is het niet in één enkel cijfer samen te vatten. Het CBS maakt daarom cijfers over een aantal indicatoren voor armoede. Samen geven die indicatoren een beter beeld van armoede dan iedere indicator afzonderlijk. Deze aanpak heeft wel een nadeel. Om te kunnen zeggen of de armoede in ons land toeneemt of afneemt, moeten de uitkomsten volgens de verschillende indicatoren elkaar niet tegenspreken.

Inkomen belangrijkste indicator

De belangrijkste indicator voor armoede is het inkomen dat een huishouden kan besteden. Dat is het totale inkomen van alle leden van een huishouden na aftrek van premies en belastingen. Om de categorie arme huishoudens af te bakenen wordt dit besteedbare inkomen vergeleken met een inkomensgrens. Het CBS hanteert daarbij twee grenzen, te weten de beleidsmatige grens en de lage-inkomensgrens. De beleidsmatige grens is vooral belangrijk om de omvang van de doelgroepen van het overheidsbeleid vast te stellen. De lage-inkomensgrens is geschikter voor vergelijkingen in de tijd en tussen bevolkingsgroepen

Beleidsmatige grens

De beleidsmatige grens is gebaseerd op het sociaal minimum. Dat is het wettelijk bestaans-

minimum, zoals dat is vastgelegd in de Algemene Bijstandswet, de Algemene Ouderswetswet en de Algemene Kinderbijslagwet. In feite gaat het niet om één grens. De hoogte van het minimum is namelijk afhankelijk van de samenstelling van het huishouden. Zo gelden voor alleenstaanden, eenoudergezinnen en paren met of zonder kinderen verschillende bedragen. De grens die het CBS toepast, ligt vijf procent boven het minimum. Zou men precies het minimum als grens aanhouden, dan zouden huishoudens met bijvoorbeeld enkele tientjes rente niet tot de minima worden gerekend.

Het sociaal minimum als criterium voor armoede kent wel enkele beperkingen. Door een verlaging van de minimumuitkeringsbedragen kunnen huishoudens met een inkomen uit arbeid boven de grens uitkomen, terwijl hun inkomen niet verandert. Een verlaging van de uitkeringen wekt dan de indruk dat de armoede afneemt. Verder is de beleidsmatige grens niet goed bruikbaar voor de beschrijving van ontwikkelingen en van verschillen tussen bevolkingsgroepen. Dat komt doordat de koopkracht van het minimum niet vast is in de tijd en ook niet gelijk voor alle groepen.

Lage-inkomensgrens

De lage-inkomensgrens is beter geschikt voor vergelijkingen in de tijd en ook tussen bevolkingsgroepen. De koopkracht van deze grens is namelijk wel voor alle jaren en voor alle huishoudens gelijk. De hoogte van de grens is vastgesteld op grond van het bijstandsniveau van een eenpersoonshuishouden in 1979. De koopkracht van de bijstand in de periode 1977–1997 lag in dat jaar op het hoogste punt. Omdat bijvoorbeeld een tweepersoonshuishouden meer inkomen nodig heeft dan een alleenstaande om op een vergelijkbaar welvaartsniveau te

komen, is de grens afgestemd op de samenstelling van het huishouden. De ontwikkeling van de hoogte van het sociaal minimum is sinds 1979 achtergebleven bij de inflatie. Daardoor ligt de lage-inkomensgrens na 1979 boven de beleidsmatige grens. De lage-inkomensgroep bestaat uit de huishoudens met een inkomen rond of onder het minimum, plus een categorie met een iets hoger inkomen.

Aanvullende indicatoren

Een afbakening van armoede op basis van een inkomensgrens geeft slechts een indicatie van de welvaart van een huishouden. Daarom worden ook andere, aanvullende indicatoren gebruikt om armoede in kaart te brengen. Zo laat het CBS zien hoeveel huishoudens langdurig moeten rondkomen met een minimuminkomen of met een laag inkomen. Ook worden cijfers gemaakt over de vermogenspositie van huishoudens met zo'n inkomen, over de hoogte van hun vaste lasten en over de moeite die deze huishoudens zeggen te hebben om rond te komen. De armoede is groot indien het inkomen langdurig laag is en gepaard gaat met een gering vermogen, hoge vaste lasten en een negatieve beoordeling van de eigen financiële situatie.

Langdurige minima

Bij het afbakenen van huishoudens die langdurig beschikken over beperkte financiële middelen, wordt een grens van vier jaar gebruikt. Langdurige minima zijn dus huishoudens die ten minste vier jaar achtereenvolgend een minimuminkomen hebben. Op een aantal aspecten van de leefsituatie doen huishoudens die langdurig moeten rondkomen van een laag inkomen het duidelijk slechter dan andere huishoudens. Een inkomenssituatie die gedurende langere tijd slecht is, geeft dan ook een sterke indicatie voor armoede.

Beperkt eigen vermogen

Het vermogen van een huishouden is het totaal van alle bezittingen verminderd met de schulden. De bezittingen bestaan vooral

uit banktegoeden, effecten, onroerend goed en ondernemingsvermogen. De schulden omvatten onder meer schulden ten behoeve van een eigen woning en consumptief krediet. Het CBS spreekt van een negatief vermogen als de schulden van een huishouden groter zijn dan de bezittingen.

Hoge vaste lasten

De vaste lasten van huishoudens bestaan uit uitgaven die contractueel verplicht zijn of die worden voorgeschreven door de overheid. Bij huurders bestaan de vaste lasten vooral uit de bruto huur. Bij eigenwoningbezitters wordt een fictieve huur berekend op basis van de waarde van de woning. Dat wordt ook wel de huurwaarde genoemd. Verder bestaan de vaste lasten uit de uitgaven aan water, energie, verzekeringen, retributies en consumptieve belastingen. Het CBS spreekt van hoge vaste lasten als minstens 40 procent van de totale bestedingen van een huishouden opgaat aan vaste lasten.

Moeilijk rondkomen

Jaarlijks vraagt het CBS aan huishoudens hoe zij rondkomen met het huishoudensinkomen. De volgende antwoorden kunnen worden gegeven: zeer moeilijk, moeilijk, eerder moeilijk, eerder gemakkelijk, gemakkelijk en zeer gemakkelijk. De vraag wordt in ieder huishouden door de hoofdkostwinner of diens partner beantwoord. Van moeilijk rondkomen is sprake als men aangeeft moeilijk of zeer moeilijk rond te kunnen komen.

Henk-Jan Dirven

Literatuur

Het meten van armoede. Inkomensgrenzen en armoede-indices. Centraal Bureau voor de Statistiek en Sociaal en Cultureel Planbureau. (Voorburg/Heerlen 1999).

Huishoudens onder de lage-inkomensgrens, naar diverse aanvullende kenmerken van armoede

	% van huishoudens met laag inkomen
Langdurig laag inkomen	
1992	44
1997	45
Negatief vermogen	
1993	22
1997	27
Moeilijk rondkomen	
1991	31
1997	36
Hoge vaste lasten	
1990/1991	46
1995/1996	70

De hoogte van het sociaal minimum¹⁾ en de lage-inkomensgrens per maand, 1997

	Sociaal minimum	Lage-inkomensgrens
	gld	
Alleenstaande	1 360	1 620
(Echt)paar		
zonder kinderen	1 930	2 180
met een kind	2 060	2 670
met twee kinderen	2 230	2 930
Eenoudergezin		
met een kind	1 890	1 090
met twee kinderen	2 060	2 440

1) Voor uitkeringsgerechtigden tussen 23 en 65 jaar. Het betreft de netto uitkering inclusief vakantietoeslag en eventuele kinderbijslag. Het sociaal minimum van huishoudens die uitsluitend op AOW zijn aangewezen, is iets hoger doordat aan ouderen een extra belastingaftrek wordt toegekend.